

פתיחה

בפרשת השבוע מצווה אברהם אבינו על המילה, ומל גם את ישמעאל בנו. אמנם כפי שכתב הרשב"א בתשובה (א, צד) בכל המצוות יש טעמים לא ידועים, אבל הראשונים בכל זאת העלו מספר טעמים למצוות המילה כדי לקרב את הדברים לשכל:

א. **הרמב"ם** במורה נבוכים (ג, מט) הביא שני טעמים: **הראשון**, באמצעות המילה, מופחתת התאוה הטבעית המוגזמת, שיכולה להסיט את האדם מעיקר תפקידו בעולם. **השני** (אותו מגדיר הרמב"ם כעיקרי), יש עניין שלכל עובד ה' תהיה חותמת על כך. דבר זה גורם לפירוד מהגויים עובדי העבודה זרה, מסייע לחזק את האחדות בין אוהבי ומייחדי ה' ומחזק את האמונה, ובלשונו:

"ויש במילה עוד ענין צריך מאד, והוא שיהיה למאמיני יחוד השם, אות אחד גשמי שיקבצם. וידוע גם כן רוב האהבה והעזר הנמצא באנשים שהם כולם בסימן אחד, ושהוא על צורת ברית, וכן זאת המילה הוא הברית אשר כרת אברהם אבינו על אמונת יחוד השם וכן כל מי שימול יכנס בברית אברהם להאמין היחוד, להיות לך לא-להים ולזרעך אחריו."

ב. **החינוך** (מצווה ב') כתב, שבאמצעות המילה מסמל הקב"ה לבני אדם, שכשם שגופם צריך השלמה על ידי מעשיהם ולא נוצר שלם בטבעו, כך נפש האדם חסרה, והאדם צריך לפעול להשלים את צורתו הרוחנית. בדומה לכך כתב **המהר"ל** (תפארת ישראל פ"ב), שהאדם שונה מהבהמה בכך שהוא בעל שכל וצריך לתקן את טבעו, ובאמצעות המילה הוא מתעלה מעל הטבע.

בעקבות הציווי על פרשת המילה נעסוק השבוע בהלכות אלה, ובעיקר בשאלות: האם מותר ליהודי למול גוי שאינו בתהליכי גויים (לדוגמא במקרה בו מוסלמי רוצה למול וכמצוות דתו, או בנוצרים אוהבי ישראל שרוצים למול כדי להזדהות עם בני ישראל), וכן בשאלה ההפוכה, האם מותר לגוי למול יהודי.

בני קטורה

האם מותר למול גוי שאינו רוצה להתגייר? על מנת לענות על שאלה זו, יש לפתוח במחלוקת ראשונים אלו גויים חייבים במילה. הגמרא במסכת סנהדרין (נט ע"ב) לומדת מכך שאברהם אבינו מל את "ילידי ביתו", שגם בני קטורה ילדי פילגשו חייבים במילה. נחלקו הראשונים, האם גם צאצאיהם חייבים במילה:

א. **רש"י** (שם, ד"ה לרבות) ו**הרמב"ן** (יבמות מו ע"א ד"ה שכן) הבינו, שרק ששת בניה נצטוו על המילה אך לא זרעה בהמשך הדורות. מסקנה דומה אך מטעם שונה כתב **התוספות רא"ש**, שעד מתן תורה התחייבו למול את עצמם גם בני קטורה וגם בני ישמעאל, אך לאחר נתינתה פקע מעליהם החיוב, ובזמן הזה רק יהודים מצויים במילה.

ב. **הרמב"ם** (מלכים י, ח) ו**המאירי** (סנהדרין שם) חלקו פסקו, שכשם שהציווי ליצחק למול חל גם על זרעו, כך הציווי על בני קטורה למול חל גם על זרעם (על כל פנים מדרבנן). עוד הוסיף הרמב"ם, שבזמן הזה שבני קטורה וישמעאל התערבבו - גם בני ישמעאל חייבים במילה מספק. ובלשונו:

"המילה נצטוה בה אברהם וזרעו בלבד, שנאמר אתה וזרעך אחריו, יצא זרעו של ישמעאל שנאמר כי ביצחק יקרא לך זרע, ויצא עשו שהרי יצחק אמר ליעקב ויתן לך את ברכת אברהם. אמרו חכמים שבני קטורה שהם זרעו של אברהם שבא אחר ישמעאל ויצחק חייבין במילה, והואיל ונתערבו היום בני ישמעאל בבני קטורה יתחייבו הכל במילה בשמיני."

אם הם חייבים במילה, מדוע הגמרא בנדריים כותבת שהנודר שלא להנות מהמהולים מותר להנות מהגויים? **המשנה למלך** (שם, ד"ה הכלל) תירץ, שמכיוון שהם חייבים במילה רק מספק (כי לא יודעים מי בן קטורה ומי בן ישמעאל), אין דעתו של אדם לנדור על דבר שבספק. **השאגת אריה** (ס' מט) חלק ותיירץ שלגבי בני ישראל הם נחשבים כערלים, כיוון שהם חייבים במילה אבל לא בפריעה.

מילה שלא לשם גירות

להלכה נקט **המנחת חינוך** (מצווה ב') כדעת הרמב"ם, ומשום כך לשיטתו מותר למול ערבי, שהרי הוא חייב במילה. **השאגת אריה** (ס' מט) לעומת זאת פסק כדעת רש"י, ולכן כתב שאין מצווה למול את הערבים שבמדינתו. דנו הפוסקים האם מותר למול גוי הרוצה לקיים את מצוות המילה, למרות שאינו מחוייב בה:

א. **הבית יוסף** (יו"ד סו) הביא בשם **רבינו ירוחם**, שאסור למול גוי שלא לשם גירות, וכך פסקו גם **הרמ"א** (רסג, ה) ו**הרב משה פיינשטיין** (אג"מ יו"ד ב, ז). בטעם הפסיקה ביאר **הט"ז** (שם, ג), שמילה היא סימן המייחד את עם ישראל, וכפי שכותבת הגמרא במסכת עירובין (יח ע"ב) שכאשר המתים מגיעים לגיהנם - אברהם אבינו מחלץ את המהולים. ובלשונו:

" ואסור למול עובד כוכבים שלא לשם גרות, אפילו בחול. ונראה לומר הטעם, כיוון שאמרינן בגמרא במסכת עירובין (יח ע"ב) דאברהם אבינו עומד ומבחין מי הוא שנימול שאינו מניחו לגיהנם, וזה שמל את העובד כוכבים מבטל סימן המילה בישראל, ולמה נסיר חרפתו ממנו ולהחתימו בחותם ברית קודש."

ב. **מהרמב"ם** בהלכות מילה (ג, ז) עולה אחרת, ולשיטתו במקרה בו גוי רוצה לעשות ברית מילה על מנת לקיים מצווה - מותר למול אותו, וכן פסק **הש"ך** (שם, ח). גם **הרב עובדיה** (יביע אומר יו"ד ב, יט) נקט מעיקר הדין כשיטה זו, ודחה את ראיית הט"ז שאברהם אבינו מבחין בין הנימולים, שמדובר באמירה רוחנית ולא בהבחנה פיזית.

מדוע השולחן ערוך לא פסק כרמב"ם כפי שפוסק בדרך כלל? הסיבה לכך שהבין, שהרמב"ם לא מתכוון שאפשר למול גוי, אלא שמדובר במקרה בו הגוי רוצה להתגייר ויש לו שחין באזור המילה. בדרך כלל אסור לרפא גוי (למעט בשכר או במקום איבה), אבל במקרה זה שהגוי רוצה להתגייר והוא מתרפא בדרך אגב - אין מניעה למול אותו למרות שעוד לא טבל (ועיין הערה¹).

¹ יש לציין **שבתשובות הרמב"ם** (ס' קמח) שלא כולן היו לנגד עיניו של השולחן ערוך מובא, שהרמב"ם ביאר כמו הש"ך, שמותר למול גוי שרוצה לקיים את מצוות המילה (וכן שאר מצוות), וכן מופיע בפירוש המשנה.

ג. אפשרות שלישית בפוסקים, היא דעתו של **המהר"ם שיק** (או"ח קמ"ד). הוא כתב, שמכיוון שהגמרא במסכת שבת (קל"ז ע"א) כותבת שהמל ולא פרע את מקום המילה כאילו לא מל, מותר למול גוי, ובלבד שלא יפרעו את מקום מילתו (ועיין בדברי השאגת אריה שראינו לעיל, שמדבריו עולה שחולק על המהר"ם שיק).

אביו יהודי ואימו גויה

עד כה ראינו את מחלוקת הפוסקים, האם מותר למול גוי. לכאורה, לא אמור להיות הבדל בעניין זה בין גוי שאביו יהודי, לגוי שאביו גוי, שהרי המעמד ההלכתי נקבע לפי האמא. אף על פי כן, מפשט **השולחן ערוך** (רס"ו, יג) משמע שיש הבדל, ושאסור למול גוי מעין שאביו יהודי בשבת - אבל ביום חול מותר. למעשה נחלקו בשאלה זו האחרונים:

א. **השרידי אש** (ב, ס) **והרב קוק** (דעת כהן קמט) סברו, שאין עניין לקרב תינוק שנולד מאב יהודי משני טעמים מרכזיים: **ראשית**, במקרה בו ימולו אותו, יש חשש שיחשבו שהוא יהודי, יצרפו אותו למניין, ועלולים להתירו להתחתן עם יהודייה. **שנית**, הדבר עלול לעודד נישואי תערובת, שכן אם ימולו את התינוק, יראה כאילו הקהילה נותנת אישור לנישואי תערובת.

כיצד יתמודדו עם לשון השולחן ערוך הכותב שאסור למול גוי בשבת, ומשמע שביום חול מותר? השרידי אש (שם) הביא את דברי **הפרישה** שביאר שכוונת השולחן ערוך שאסור למול גוי גם ביום חול, והסיבה שהתנסח בלשון 'אסור בשבת' היא, שבאותו סימן הטור עוסק בהלכות מילה שחלה ביום השבת. ובלשון **הרב קוק** (דעת כהן קמט):

"ובוודאי שב ואל תעשה עדיף, וזהו רק מצד מקור ההלכה. אבל מצד התקלה שתוכל להימשך מזה, שיחשוב הוא והוריו שהוא בן ישראל גם בלא גירות, ויבאו להתחתן בישראל, ועוד קלקולים רבים כאלה. וגם שעל ידי זה יהיו יותר קלים בעיניהם, ובעיני האנשים הדומים להם, נשואי התערובות בעוונות הרבים, ודאי צריכים לעמוד על המשמר."

ב. **הרב קלישר** (שרידי אש שם) לעומת זאת, שסבר שתינוק שאביו יהודי נחשב קשור בכל זאת לעם ישראל (ומשום כך יש עניין לקרבו), וצירף מספר גורמים להקל: **ראשית** לדעת הש"ך כפי שראינו, אין כלל בעיה למול גויים לשם מצווה ואפשר להסתמך על שיטתו. **שנית**: פעמים שאותו גוי מוגדר כגר תושב, כך שבכל מקרה הוא צריך למול.

ג. **הרב עוזיאל** (פסקי עוזיאל ס' טד) במעין דעת ביניים כתב שמותר למול גוי שאביו יהודי, אבל ציין שמדובר במקרה מיוחד. מקרה בו יהודי מסרב להוראת בית דין לגרש את אשתו הגויה, שאז אם ימולו את הבן (שנחשב קשור לעם ישראל בצורה כזאת או אחרת), השפעת האם הגויה על המשפחה תחלש, וייתכן שהאב ובנו יחזרו ליהדות (ועיין בדף לפרשת לך לך שנה ה').

האם מותר לגוי למול יהודי

שאלה הפוכה למה שראינו עד כה היא, האם מותר לגוי למול יהודי. הגמרא במסכת עבודה זרה (כו ע"ב - כז ע"א) מביאה מחלוקת בעניין זה בין חכמים ורבי מאיר לבין רבי יהודה הנשיא:

א. לדעת רבי יהודה הנשיא, יש בעיה עקרונית שגוי ימול יהודי, משום שנאמר 'ואתה את בריתי תשמור', דווקא אברהם אבינו שהוא יהודי שייך בברית ובשמירה עליה, אבל לא לגוי. ב. חכמים ורבי מאיר חולקים על רבי יהודה וסוברים, שאין בעיה עקרונית שגוי ימול יהודי. עם זאת, גם הם מודים שלכתחילה גוי ימול יהודי, מפני החשש שהגויים החשודים על שפיכות דמים ירצחו את התינוק. כמו כן, יש חשש שיעשו את התינוק 'כרות שפכה' (כלומר יפגעו לו ביכולת ההולדה).

נפקא מינה בין השיטות תהיה במקרה בו יש יהודי המשגיח על תהליך המילה. לדעת רבי יהודה עדיין אסור, כיוון שיש בעיה עקרונית שגוי ימול. לעומת זאת לדעת חכמים אין בעיה, מכיוון שישגיחו שלא יפגע בתינוק. יש להעיר, שלמרות שגם רבי מאיר סובר שהחשש הוא שמא יפגע התינוק, לדעתו אסור לגוי ימול אפילו עם השגחה, שכן קשה מאוד להשגיח.

להלכה

להלכה פסקו **השולחן ערוך** (יו"ד רס"ד, א) **והרמ"א** (שם) בעקבות **הרמב"ם** (מילה א, ב), שאסור לגוי למול יהודי. במקרה בו בכל זאת הגוי מל, פסקו שהיהודי נחשב מהול ואין צריך לחתוך מעט מהערלה שנשארה. על פסיקתם קשה, שהרי אמנם צריך להטיף מהתינוק דם ברית (שלא כשאגת אריה ס' נד), אך מדוע המילה כשרה אם הגוי פסול למול? נאמרו שני תירוצים:

א. **המאירי** (עבודה זרה שם ד"ה ישראל) ביאר, שלהלכה נפסק כדעת רבי יהודה הנשיא שגויים לא יכולים למול יהודים. אף על פי כן במקרה בו הגוי מל מילתו כשרה, כי ליהודי כבר אין ערלה. במילים אחרות, לדעת המאירי אין חובה למול 'לשמה' ומשום כך גוי שאינו יכול למול לשמה מילתו פסולה, אלא העיקר שהערלה תוסר מעשה המתבצע גם כאשר גוי מל. ובלשונו:

"ישראל שהוא ערל כגון שמתו אחיו מחמת מילה ולא מלוהו מותר לו למול את אחרים, אבל גוי לא ימול לעולם ואפילו הוא מהול כגון ערביים וגבעונים. ומכל מקום אם מל אינו צריך לחזור ולמול, שהרי יצא מכלל ערלה ואף הטפת דם ברית אין כאן שהרי יצא אף מספק ערלה כבושה²."

ב. **הכסף משנה** (על הרמב"ם שם) חלק על המאירי. הוא סבר שלהלכה נפסק כדעת חכמים שאין מניעה עקרונית שגוי ימול יהודי, וכפי שבדרך כלל פוסקים כדעת הרוב. משום כך החשש הוא רק שמא הגוי יפגע בתינוק, חשש הקיים רק לפני תהליך המילה, ולכן בדיעבד שהגוי כבר מל המילה כשרה.

שבת שלום! קח לקרוא בשולחן שבת, או תעביר בבקשה הלאה על מנת שיעוד אנשים יקראו³...

² ייסוד דומה ראינו במקום אחר (לך לך שנה ב') בדברי **השאגת אריה** (פתחי תשובה רס"ב, ד) **והרב עובדיה** (יביע אומר יו"ד ו, כג), שאמנם צעדו בשיטת הש"ך (יו"ד רס"ב) שמילה ביום לפני היום השמיני ובליילה פסולה, אך בניגוד אליו כתבו שאין לשוב ולהטיף דם ברית, כי לאחר שכבר מלו את התינוק והוסרה הערלה, סוף כל סוף התינוק נחשב מהול.

³ מצאת טעות? רוצה לקבל כל שבוע את הדף למייל, לשים את הדף במקומך או להעביר למשפחה? מוזמן: tora2338@gmail.com